

ПРИЧА О МИХАИЛУ, МИЛАНУ И АЛЕКСИ РАДОВАНОВИЋУ

Прича о Михаилу, Милану и Алекси Радовановићу, цвету српске високо образоване омладине Кнежевине Србије у време владавине Карађорђевића и Обреновића, потресна је, али и дубоко поучна.

Мада нису имали ту срећу да поживе, Радовановићи су за српску књижевност значајнији од многих других имена која се у њој помињу, не само као пионири и пропагатори природних наука и материјалистичког погледа на свет, него и књижевним квалитетима свог дела.

Живели су у XIX веку, веку без компјутера, интернета, е-маила, веку без факса, телефона, копир апарата, писаћих машина, веку у коме су се странице, редови, слова књиге ручно слагали. Веку у коме су живели Дарвин (1809-1882) и Мендел (1822-1884) а да нису знали један за другог. У веку индустријализације (откривена је парна машина) и урбанизације, градови постају центри моћи. Живели су у веку наглог духовног развоја, у веку Шопена, Балзака, Достојевског, Маркса, Ничеа.

Радовановићи су преводили са више језика: енглеског, француског, немачког, руског, чешког, бугарског у време кад је наука била у повоју, посебно у Кнежевини Србији а наша научна терминологија била у зачетку, па су за многе речи морали ковати нове изразе. У томе им је користила богата библиотека коју су поседовали, једна од најбогатијих у ондашњем Београду (око 900 књига).

МИХАИЛО РАДОВАНОВИЋ (1840 - 1863.) умро је са 23 године. Завршио је права на Лицеју и студије права у Паризу. Има богат преводачки и списатељски опус за своје 23 године. Најзначајније преведено дело (1864.) је први превод у Србији: „*Јустинијанове институције*“, о чијем значају говори и да је 1849. године, први пут уведена настава Римског права на правном одељењу Лицеја.

МИЛАН М. РАДОВАНОВИЋ (1849 – 1878.) умро је са 29 година. Завршивши права на Великој школи, одликован је уписом на златној табли. Милан је од завршетка гимназије па до смрти имао 10 година рада. Због учешћа у рату са Турском одликован је Таковским крстом. Осим прилога у часописима, писао је и две велике књиге бележака о лекарским искуствима за време рата, а објавио и осам преведених књига са више од 1600 страна. Најзначајнији рад му је превод Дарвиновог дела „*Постанак фела помоћу природног одабирања*“, који је превео са 29 година и нажалост, није дочекао његово прво издање.

АЛЕКСА М. РАДОВАНОВИЋ (1852 – 1875.) умро је са 23 године. Алекса завршава права на Великој школи и почиње студије медицине у Берлину, које је прерана смрт због туберкулозе прекинула. Превео је 3 књиге међу којима је најзначајнија Хекелова „*Природна историја постања*“ за коју је био награђен са 100 дуката из фонда Задужбине Илије М Коларца. У овој књизи се први пут у историји спомиње појам и дефиниција екологије.

Савременици браће Радовановић били су: Владан Ђорђевић, књижевник, политичар и научник, оснивач Уједињене омладине српске, Српског Црвеног Крста и Српског лекарског друштва; Коста Христић, дипломата, политичар и књижевник; Лазар К. Лазаревић, књижевник и лекар; Светозар Марковић, публициста, политичар.

На старом, Ташмајданском гробљу, 1879. или 1882. године сазидаана је капела породице Радовановић у српско-византијском стилу, чија је висина са кубетом износила око 6 метара. Од постанка па до премештења у гробници су били посмртни остаци три брата и њихове сестре. *Ту је писало на западној страни: „Овде су сахрањени Михаило, Милан и Алекса, дични синови и Катарина дивотна кћер Маринка и Јелке Радовановић. Младост, лепота, памет, наука и вредноћа њихова не може се прежалити“.* Приликом премештања Ташмајданског гробља, капела је срушена, а посмртни остаци су премештени на Ново гробље, на парцелу 2 коју им је поклонила Београдска општина у знак признања за заслуге на пољу науке српске.

Више од 100 година је прошло од смрти браће Радовановић и многе ствари су се од тада промениле, али основни принципи великих тековина науке, за које су се залагали и врсни преводиоци: Михаило, Милан и Алекса Радовановић, остали су и даље непромењени *„...Ова три брата, ... сагорела су на лучама знања и високих схватања свега оног што је позитивно и светло за људски дух и његово гледање на живот и просперитет мисли и човечанства...“*

Портрети браће Радовановић налазе се данас у Народном музеју у Београду у Збирци српског сликарства XVIII и XIX века а на београдској општини Врачар једна улица је добила назив по њима, Улица браће Радовановић.